שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר הַנִּשּׂוּאִין מְבָרֵךְ נְבָרֵךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ. וְהֵם עוֹנִים בָּרוּךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וְכוּ' וְאִם הָיוּ עֲשָׂרָה מְבָרֵךְ נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׂמְחָה וְכוּ'. וְכֵן סְעֻדָּה שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ אַחַר הַנִּשּׂוּאִין מֵחֲמַת הַנִּשּׂוּאִין עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מְבָרֵךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ:

joy, from Whose [food] we have eaten" [i.e., *sh'hasimhah b'meono*]. And they answer, "Blessed is He in Whose dwelling place is joy, from Whose [food] we have eaten," and so on. If there were ten men present, he says the blessing, "Let us bless our God, in Whose dwelling place is joy," and so on. Similarly, at a meal that is made after the wedding because of the wedding, up to twelve months, one says the blessing "in Whose dwelling place is joy."

KI TAVO FOR THURSDAY כי תבא ליום חמישי

TORAH תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח משבת הבאה

ג וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר
תָּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְדוָה אֱלֹהֶיךָ ו נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב
וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְדוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ: וּתְכִתּוֹב עֲלֵיהוֹן יָת כָּל פִּתְגָמֵי

אוֹרַיְתָא הָדָא בְּמֶעְבְּרָךְ בְּדִיל דִּי תֵעוּל לְאַרְעָא דַיְיָ אֱלָהָךְ יְהֵב לָךְ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ
כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתָךְ לָךְ: ד וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ
אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל
וְשַׂדְתָּ אוֹתָם בַּשִּׂיד: וִיהֵי בְּמֵעֲבָרְכוֹן יָת יַרְדְּנָא תְּקִימוּן יָת אַבְנַיָּא הָאִלֵּין דִּי אֲנָא
מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵּין בְּטוּרָא דְעֵיבָל וּתְסוּד יָתְהוֹן בְּסִידָא: ה וּבָנִיתָ שָּׁם מִזְבֵּחַ לַידוָד
אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא־תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל: וְתִבְנֵי תַּמָּן מַדְבְּחָא קֳדָם
יְיָ אֱלָהָךְ מַדְבַּח אַבְנִין לָא תְרִים עֲלֵיהוֹן פַּרְזְלָא: ו אַבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה
אֶת־מִזְבַּח יְדוָד אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַידוָד אֱלֹהֶיךָ: אַבְנִין

(3) When you cross over, you must write upon them [these stones] all the words of this Torah, in order that you may come to the land which the Lord your God gives you, a land flowing with milk and honey, as the Lord, God of your fathers, has spoken to you. **(4)** And it will be, when you cross over the Jordan, that you must set up these stones, [regarding] which I command you this day — on Mount Eval, and you must plaster them with lime. **(5)** And there, you must build an altar to the Lord your God: an altar of stones. Do not lift up any iron upon them. **(6)** Build the altar of the Lord your God, out of whole stones.

שְׁלֹמִין תִּבְנֵי יָת מַדְבְּחָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ וְתַסֵּק עֲלוֹהִי עֲלָוָן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ: ז **וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְדוָד אֱלֹהֶיךָ:** וְתִכּוֹס נִכְסַת קוּדְשִׁין וְתֵיכוֹל תַּמָּן וְתֶחֱדֵי קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

And on it, you will bring up burnt-offerings to the Lord your God. (7) And you will sacrifice peace-offerings, and you will eat there, and you will rejoice before the Lord your God.

PROPHETS Isaiah 60-61 נביאים ישעיה פרק ס–סא

כב **הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְדוָד בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה:** הַזְעֵיר בֶּהוֹן יְהֵי לְאַלְפָא וּדְחָלִישׁ לְעַם תַּקִּיף אֲנָא יְיָ בְּזִמְנֵהּ אֵיתִינֵהּ: **סא** א **רוּחַ אֲדֹנָי יֱדוִד עָלָי** יַעַן מָשַׁח יְדוָד אֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים שְׁלָחָנִי לַחֲבֹשׁ לִנְשְׁבְּרֵי־לֵב לִקְרֹא לִשְׁבוּיִם דְּרוֹר וְלַאֲסוּרִים פְּקַח־קוֹחַ: אָמַר נְבִיָּא רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ אֱלֹהִים עֲלַי חֲלַף דְּרַבִּי יָתִי יְיָ לְבַשָּׂרָא עֲנָוָתָנַיָּא שְׁלָחַנִי לְתַקָּפָא לִתְבִירֵי לִבָּא לְמִקְרֵי לְדָשָׁבָן חֵילוּ וּלְדַאֲסוּרִין אִתְגְּלוּ לְנַהוֹר: ב **לִקְרֹא שְׁנַת־רָצוֹן לַידוָד וְיוֹם נָקָם לֵאלֹהֵינוּ לְנַחֵם כָּל־אֲבֵלִים:** לְמִקְרֵי שְׁנַת רַעֲוָא קֳדָם יְיָ וְיוֹם פּוּרְעָנוּתָא קֳדָם אֱלָהָנָא לְנַחָמָא כָּל אֲבֵלַיָּא: ג **לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֶת לָהֶם ׀ פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן תַּחַת אֵבֶל מַעֲטֵה תְהִלָּה תַּחַת רוּחַ כֵּהָה וְקֹרְאָ ׀ לָהֶם אֵילֵי הַצֶּדֶק מַטַּע יְדוָד לְהִתְפָּאֵר:** לְשַׁוָּאָה לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לְמִתַּן

(22) The smallest shall become a thousand and the young one a mighty nation; I am the Lord, in its time I will hasten it. **61** (1) The spirit of the Lord God was upon me, since the Lord anointed me to bring tidings to the humble, He sent me to bind up the brokenhearted, to declare freedom for the captives, and for the prisoners to free from captivity. (2) To declare a year of acceptance for the Lord and a day of vengeance for our God, to console all mourners. (3) To place for the mourners of Zion, to give them glory instead of ashes, oil of joy instead of mourning, a mantle of praise instead of a clouded spirit, and they shall be called the elms of righteousness, the planting of the Lord, with which to glory.

RASHI רש"י

(כב) **בְּעִתָּהּ.** זָכוּ, אֲחִישֶׁנָּה, לֹא זָכוּ, בְּעִתָּהּ: **אֲחִישֶׁנָּה.** אֲמַהֲרֶנָּה: (א) **לַחֲבֹשׁ.** לְרַפֵּא: **לִקְרֹא לִשְׁבוּיִם דְּרוֹר.** לְבַשֵּׂר לָהֶם הַגְּאֻלָּה: **פְּקַח־קוֹחַ.** לִפְתֹּחַ אֲסוּרִים: (ב) **שְׁנַת רָצוֹן.** שְׁנַת פְּיוּס וְרָצוּי: (ג) **מַעֲטֵה.** כְּסוּי: **רוּחַ כֵּהָה.** הָעֲצָבוּת שֶׁהָיָה לָהֶם:

(22) **In its time** — *If they are worthy, I will hasten it; if they are not worthy, it will be in its time.* **אחישנה** — *[Means] I will hasten it.* (1) **To bind up** — *To heal.* **To declare freedom for the captives** — *To bring them the tidings of the redemption.* **To free from captivity** — *To release prisoners.* (2) **A year of acceptance** — *A year of appeasement and good will.* (3) **A mantle** — *A covering.* **A clouded spirit** — *The sadness they had.*

לְהוֹן כְּלִיל חֲלַף קְטַם מְשַׁח דְּחֵדְוָה חֲלַף אֶבְלָא רוּחַ מְשַׁבְּחָא חֲלַף רוּחֵיהוֹן דַּהֲוַת עַמְיָא וְיִקְרוּן לְהוֹן רַבְרְבֵי קוּשְׁטָא עַמֵּה דַיְיָ לְאִשְׁתַּבָּחָא: ד **וּבְנוּ חָרְבוֹת עוֹלָם שֹׁמְמוֹת רִאשֹׁנִים יְקוֹמֵמוּ וְחִדְּשׁוּ עָרֵי חֳרֵב שֹׁמְמוֹת דּוֹר וָדוֹר:** וְיִבְנוּן חָרְבַת עָלַם צַדְיַת קַדְמָאֵי יְקוֹמְמוּן וִיחַדְּתִין קִרְוִין דַּהֲוָאָה חָרְבַן צַדְיָא לְדָר וָדָר:

(4) And they shall build the ruins of old, the desolation of the first ones they shall erect; and they shall renew ruined cities, desolations of all generations.

RASHI רש״י

The elms — *A term meaning trees.*

(4) Ruined cities — *That were ruined.*

אֵילֵי. לְשׁוֹן אֵילָנוֹת: (ד) **עָרֵי חֳרֵב.** שֶׁהָיוּ חֲרוּבוֹת:

WRITINGS Psalms 109 כתובים תהלים פרק קט

יד יִזָּכֵר ו עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְדוָֹד וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל־תִּמָּח: יְדְכַּר עֲוֵית אֲבָהָתוֹי קֳדָם יְיָ וְחוֹבַת אִמֵּיהּ לָא תִתְמְחֵי: **טו יִהְיוּ נֶגֶד־יְדוָֹה תָּמִיד וְיַכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם:** יֶהֱווֹן קֳבֵיל מֵימְרָא דַיְיָ תְּדִירָא וְישֵׁיצֵי מֵאַרְעָא דָּכְרָנְהוֹן: **טז** יַ֗עַן אֲשֶׁר ו לֹא זָכַר֮ עֲשׂוֹת חָ֫סֶד וַיִּרְדֹּ֥ף אִישׁ־עָנִ֣י וְאֶבְי֣וֹן וְנִכְאֵ֣ה לֵ֭בָב לְמוֹתְתֽ: מְטוּל דְּלָא אִדְכַּר לְמֶעְבַּד טֵיבוּ וְרָדַיף גְּבַר עַנְיָא וַחֲשִׁיכָא וּמַכִּיךְ לִבָּא לְאִתְקַטָלָא: **יז** וַיֶּ֥אֱהַב קְלָלָ֗ה וַתָּבוֹאֵ֫הוּ וְלֹא־חָפֵ֥ץ בִּבְרָכָ֑ה וַתִּרְחַ֖ק מִמֶּֽנּוּ: וְרָחֵים לְוָטַיָא וְאַתַּת לֵיהּ וְלָא אִתְרְעֵי בְּבִרְכְתָא וְאִתְרַחַקַת מִנֵּיהּ: **יח** וַיִּלְבַּ֣שׁ

(14) Let the iniquity of his fathers be brought to remembrance to the Lord, and let not the sin of his mother be blotted out. **(15)** Let them be before the Lord continually, that He may cut off their memory from the earth. **(16)** Because he did not remember to do kindness, but persecuted the poor and destitute man, and the broken in heart he was ready to slay. **(17)** He loved cursing, and it came to him; and he delighted not in blessing, and it distanced from him. **(18)** He also

RASHI רש״י

(14) Let the iniquity of his fathers be brought to remembrance — *Iniquity that was laid upon his forefathers, to Avraham, for five years were detracted from the life of Avraham.* **And the sin of his mother —** *Who destroyed [the fruit of] her womb.* **(15) Let them —** *His sins —* **be —** *before the Lord continually.* **(16) Because he did not remember to do kindness —** *To be involved in the mourning of his father, as was Yaakov.* **The poor —** *Israel.* **למותת —** *Means to slay.* **(17) He loved cursing —** *cursing the Holy One, blessed be He, since he denied Him.*

(יד) **יִזָּכֵר עֲוֹן אֲבֹתָיו.** שֶׁהֶעֱוָה עַל אֲבוֹתָיו לְאַבְרָהָם שֶׁנִּגְרַע חֲמֵשׁ שָׁנִים מֵחַיָּיו: **וְחַטַּאת אִמּוֹ.** שֶׁהִשְׁחִית רַחֲמָהּ: (טו) **יִהְיוּ.** עֲוֹנוֹתָיו נֶגֶד ה' תָּמִיד: (טז) **אֲשֶׁר לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חָסֶד.** לַעֲסֹק בְּאֵבֶל אָבִיו כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה יַעֲקֹב: **אִישׁ עָנִי.** יִשְׂרָאֵל: **לְמוֹתֵת.** לְהָמִית: (יז) **וַיֶּאֱהַב קְלָלָה.** קְלָלָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

קְלָלָה כִּמַּדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: וּלְבַשׁ לְוָטָא הֵיךְ לְבוּשָׁא וַעֲלַת הֵיךְ מַיָּא בְּגוּשְׁמֵיהּ וְהֵיךְ מִשְׁחָא בְּאֵבָרוֹי:

clothed himself with cursing as with his raiment, and it has come into his innards like water, and like oil into his bones.

RASHI רש"י

(18) **As with his raiment —** *as with his cloak.*

שֶׁכָּפַר בּוֹ: (יח) **כְּמַדּוֹ.** כִּכְתָנְתּוֹ:

Mishnah *Arakhin, chapter 2* משנה ערכין פרק ב

א אֵין בָּעֲרָכִין פָּחוּת מִסֶּלַע, וְלֹא יֶתֵר עַל חֲמִשִּׁים סְלָע. כֵּיצַד, נָתַן סֶלַע וְהֶעֱשִׁיר, אֵינוֹ נוֹתֵן כְּלוּם. פָּחוּת מִסֶּלַע וְהֶעֱשִׁיר, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סְלָע. הָיָה בְיָדָיו חָמֵשׁ סְלָעִים, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא אֶחָת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, נוֹתֵן אֶת כֻּלָּם. אֵין בָּעֲרָכִין פָּחוּת מִסֶּלַע, וְלֹא יֶתֵר עַל חֲמִשִּׁים סְלָע. אֵין פָּחַת בַּטּוֹעָה

(1) There is no valuation less than one *sela*, nor more than fifty *sela*. How so? If a person paid a *sela* [i.e., if a person vowed an evaluation, (the amounts which are set in Leviticus 27,) but cannot pay because he is poor, he pays instead a *sela* the minimum payment required; (see Leviticus 27:8)] and [if subsequently he] became rich, he does not give any more, but if he gave less than a *sela* and then became rich, he must pay fifty *sela*. [Since he had not paid even the minimum amount, he must now pay, in a case where he vowed for example, the evaluation of a 20 year old male his full valuation; the maximum fifty *sela*.] If he had five *sela* in his possession [and his prescribed valuation was, e.g., fifty]: Rabbi Meir says, Then he need not give more than one [*sela*]; but the Sages say, He must give them all. There is no valuation less than one *sela*, nor more than fifty *sela* [This statement, repeated here, indicates that it is quite possible to have valuations in any amount between one and fifty *sela* as the *halachah* is according to the Sages]. If a woman goes astray in her reckoning [i.e., after purification she experiences a flow of blood,

רבנו עובדיה מברטנורא

א אין בערכין פחות מסלע. אפילו עני שהעריך ואין ידו משגת, אינו נדון בפחות מסלע, דכתיב (ויקרא כז) וכל ערכך יהיה בשקל הקודש, כל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחותים משקל: **ולא יותר על חמשים.** דזהו גדול שבערכין דכתיבי בפרשה: **נתן סלע והעשיר.** בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע בערכו, דעני נידון בהשגת ידו, והעשיר, פטור: **פחות מסלע.** נתן פחות מסלע: **והעשיר.** נותן חמשים. דבנתינה קמייתא לא יצא ידי ערכו ועדיין ערכו עליו: **היו בידו חמש סלעים.** עני בן עשרים שהעריך עצמו והיו לו חמש סלעים: **ר' מאיר אומר אינו נותן אלא אחת.** דסבר ר' מאיר או נותן כל החמשים שעליו, או אינו נותן אלא שקל: **וחכמים אומרים נותן כל מה שבידו.** דקרא דכתיב וכל ערכך יהיה בשקל, לפחות שבערכין הוא דאתא, שאפילו עני שבעניים לא יתן פחות. ומיהו היכא דאית ליה טפי יהיב, דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג. והלכה כחכמים: **אין פתח בטועה פחות משבעה.** אייידי דאיירי באין בערכין פחות ולא יותר, תני נמי לכל הנך דאית בהו אין פחות ולא יותר: **פתח.** תחלת נדות. שדין נדה דאורייתא הוא, אם התחילה וראתה היום, מונה ששה והוא. ראתה שנים, מונה חמשה והם. ראתה שלשה, מונה ארבעה והם. [ואפילו] ראתה כל שבעה ופסקה לערב, טובלת ומשמשת. ומיום שביעי ואילך, הוויין ימי זיבה אחד עשר

פְּחוּת מִשְּׁבְעָה, וְלֹא יֶתֵר עַל שִׁבְעָה עָשָׂר. אֵין בַּנְּגָעִים פְּחוּת מִשְּׁבוּעַ אֶחָד, וְלֹא יֶתֵר עַל שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת:

ב אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים הַמְעֻבָּרִים בַּשָּׁנָה, וְלֹא

and does not remember whether she was in her *zivah* cycle, thus requiring an additional 11 days for her *zivah* cycle, or whether she was in the immediately following 11-day *zivah* cycle, and thus the fresh flow is now the beginning of a fresh 7-day *niddah* cycle], there is no re-opening for her [of the *niddah* cycle after the cessation of the flow] with less than seven clean days, nor is it ever required, more than seventeen clean days [i.e., in a case where she only saw one day, she then counts seventeen clean days and this effectively removes her from both cycles; for if this flow was of the *zivah* cycle, then she already has more than the 11-day *zivah* cycle, and even if this flow is from a fresh *niddah* cycle, then by having had seventeen clean days, she already has the seven days of her *niddah* cycle and the additional eleven of her *zivah* cycle; therefore, the fresh flow is the beginning of a completely new *niddah* cycle; in a case where she saw two days, she would then count 16 clean days, etc. etc.; in a case where she saw 11 days, it is still enough 7 clean days; however, in a case where she saw 12 days, she would still require a minimum of 7 clean days]. No signs of leprosy are quarantined for less than one week, and none for more than three weeks [such as in the case of a house affliction]. **(2)** There are never less than four full months [of thirty days] in the year,

רבנו עובדיה מברטנורא

יום, שאם ראתה בהן יום אחד או שנים שומרת יום כנגד יום וטובלת. ואם ראתה בהן שלשה רצופים, הויא זבה גדולה שטעונה שבעה נקיים וקרבן. ואם משכו ימי זיבה חודש או שנה, אינה חוזרת לתחלת נדות עד שתשב שבעה נקיים. וכשישבה שבעה נקיים, וראתה, הויא תחלת נדה ומונה ששה והוא. וחוזרת לענינה ככל המפורש. ואם לא ראתה באותן אחד עשר יום שלשה רצופים, אינה זבה. וכשתראה אחריהן, בין שהיא רואה סמוך בין שהרחיקה ראייתה הויא תחלת נדה. ואפילו תראה שלשה רצופים, אינה מונה אלא ארבעה והם. שאין ימי זוב אלא אותן אחד עשר יום שבין סוף נדות זה לתחילת נדות הבא: **אין פתח בטועה פחות משבעה.** טועה [שראתה] היום ואינה יודעת אם בימי נדותה עומדת או באותן אחד עשר יום של ימי זוב, אינה חוזרת לפתח נדותה בפחות משבעה נקיים ולא יותר על שבעה עשר נקיים. כיצד, טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי היום, ואינה יודעת אם בימי נדות היא וצריכה למנות ששה והוא, אם באותן אחד עשר יום של ימי זיבה ואינה צריכה לשמור אלא יום כנגד יום, פתחה שבעה עשר, שאם לא תראה עד לאחר שבעה עשר יום לבד מיום זה, חוזרת לפתח נדותה. דאם יום זה שראתה תחלת ימי זיבה הוא, כיון שכלו אחד עשר שלמו ימי זיבה והרחיקה ראייתה שלא ראתה עד לאחר שבעה עשר ותחילת נדה היא. ואפילו אם תאמר שיום זה תחלת נדה הוא, אע"פ כן יצתה מימי הזוב לסוף יום שבעה עשר לבד מיום זה. אבל אם תראה יום שבעה עשר, לא יצאה מן הספק אם יום נדה הוא או יום זיבה הוא, דיש לומר שמא יום זה שראתה תחלת ימי נדה הוה, ויום שבעה עשר שראתה בו, סוף אחד עשר שבין נדה לנדה הוא, או, שמא יום ראשון מימי הזוב [הוה], וכשכלו אחד עשר יצתה מימי הזוב, ויום שבעה עשר שראתה בו תחלת נדה הוא. וכל שכן אם תראה קודם שבעה עשר, שלא יצאה מן הספק. וכל זמן שתהא בספיקה זו, מקולקלת היא, שלעולם נחמיר עליה מספק. שכשתראה יום אחד נאמר תחלת נדה היא וצריכה ששה והוא, וכשתראה שלשה רצופים נאמר ימי זוב הן וצריכה שבעה נקיים וקרבן אבל לאחר שבעה עשר אין להחמיר, דודאי תחלת נדה היא, ואפילו תראה שלשה ימים רצופים תמנה ארבעה והם וטובלת וטהורה: **אין בנגעים פחות משבוע אחד.** להסגר. דיש בנגעי אדם שנבררים לשבוע אחד אם לטהר אם לחלוט: **ולא יותר על שלשה שבועות.** נגעי בתים. דתניא בתורת כהנים, מנין שאם עמד בעיניו בשבוע ראשון ובשבוע שני שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע שלישי, תלמוד לומר (ויקרא יד) ובא הכהן ואם בא יבא כו': **ב אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברות.** של שלשים יום לשנה. דלא עבדינן טפי משמונה חסרים. אבל ח' חסרים עבדינן: **ולא נראה יותר על**

נִרְאֶה יֶתֶר עַל שְׁמוֹנָה. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נֶאֱכָלוֹת אֵין פָּחוּת מִשְּׁנַיִם, וְלֹא יֶתֶר עַל שְׁלֹשָׁה. לֶחֶם הַפָּנִים נֶאֱכָל אֵין פָּחוּת מִתְּשָׁעָה, וְלֹא יֶתֶר עַל אֶחָד עָשָׂר. קָטָן נִמּוֹל אֵין פָּחוּת מִשְּׁמוֹנָה, וְלֹא יֶתֶר עַל שְׁנֵים עָשָׂר: **ג** אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי נְבָלִין, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי חֲלִילִין, וְלֹא

nor did it seem right to [the Sages to] have more than eight [full months]. The two loaves [of Shavuot; (see Leviticus 23:17)] were never eaten earlier than the second [day after being baked], nor later than the third [day i.e., in a case where Shavuot fell on a Sunday, it must be baked on Friday, since it was prohibited to bake them on the Sabbath and on the Festival]. The showbread was never consumed earlier than the ninth [day, i.e., it was baked on Friday, placed in the Sanctuary on the Sabbath, and eaten on the following Sabbath], nor later than the eleventh [day i.e., in a case where Rosh Hashanah fell on Thursday and Friday it was baked on Wednesday]. A [healthy] infant may never be circumcised earlier than the eighth, nor later than the twelfth [day, in a case in which the infant is born on Friday evening, at twilight: because of the doubt regarding the day of birth, if twilight is Friday or Sabbath, the circumcision must be postponed until the Sunday after the following Sabbath, since if twilight is considered part of the next day the infant's day of circumcision is Sunday; and if Rosh Hashanah begins on that Sunday, it is further postponed until after Rosh Hashanah, which is the twelfth day]. **(3)** They never blew less than twenty-one blasts in the Sanctuary, and [almost] never more than forty-eight (see Sukkah 53b) [the exception being *erev* Pesah that fell on the Sabbath in which case fifty-seven blasts, were blown]. They never played on less than two harps, nor more than six, nor ever on less than two flutes, nor more than twelve. On twelve

רבנו עובדיה מברטנורא

שמונה. כלומר, ולא נראה לחכמים לעבר בשנה יותר על ח' חדשים. שחדשה של לבנה עשרים ותשעה יום וחצי, ושתי ידות שעה, ושבעים ושלשה חלקים הרי לשני חדשים חמשים ותשעה ימים, חודש אחד מעשרים ותשעה וחודש אחד משלשים יום חודש של עשרים ותשעה הוא חסר, וחודש של שלשים קרוי מלא או מעובר. ובדין היה שיהיו כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר. אלא מפני יתירות השתי ידות שעה ושבעים ושלשה חלקים שיש בכל חודש וחודש, צריכים פעמים לעשות שמונה חדשים מחדשי השנה מלאים וארבעה חסרים, פעמים שמונה חסרים וארבעה מלאים **אין פחות משנים.** ליום שני לאפייתן: **ולא יתר על שלשה.** ויום שלישי לאפייתן נאכלין. ותו לא. כיצד, חל יום טוב של עצרת באחד בשבת, נאפות בערב שבת, שאין אפייתן דוחה לא שבת ולא יום טוב, ונאכלות ביום טוב לאחר תנופתן דהיינו ליום שלישי. וכשחל עצרת בשאר ימי שבוע, נאפות בערב יום טוב ונאכלות ביום טוב שהוא שני לאפייתן: **לחם הפנים נאכל אין פחות מתשעה.** שהוא נאפה בערב שבת ונאכל לשבת אחרת שהוא יום תשיעי לאפייתו. חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי בשבת וששי בשבת, אופין לחם הפנים ברביעי בשבת, ומסדרים אותו על השלחן בשבת, ונאכל לשבת שניה שהוא יום אחד עשר לאפייתו: **ולא יתר על שנים עשר:** כיצד, נולד בין השמשות של ערב שבת, אינו נמול בשבת, דשמא תשיעי הוא. דבין השמשות ספק יום וספק לילה, ואם יום הוא נמצא שבת יום תשיעי, ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה אחר אותה שבת, אינו נמול עד יום שלישי שהוא שנים עשר ללידתו: **ג אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש.** במסכת סוכה פרק החליל (דף נג) הן מפורשים. והא דתנן ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה, לאו דוקא, דזמנין דמוסיפין עד שבע וחמשים תקיעות כשחל ערב פסח להיות בשבת, ומשום דלא שכיח כולי האי לא חשיב ליה: **אין פוחתין משני נבלים.** לשני לוים: **ולא מוסיפים על ששה.** לא אתפרש טעמא: **חלילין.** מין כלי זמר שקולו נשמע למרחוק, צלמיל"ש בלע"ז, ובערבי מזמאר": **ולא מוסיפין על שנים עשר.** כנגד שנים עשר יום בשנה שהחליל מכה בהן לפני המזבח. ולשון מכה נופל בחליל, לפי שהוא עשוי נקבים ומכה באצבעו על הנקבים להנעים

מוֹסִיפִין עַל שְׁנַיִם עָשָׂר. וּבִשְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה הֶחָלִיל מַכֶּה לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, בְּשִׁחִיטַת פֶּסַח רִאשׁוֹן, וּבְשִׁחִיטַת פֶּסַח שֵׁנִי, וּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבְיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת, וּבִשְׁמוֹנָה יְמֵי הֶחָג, וְלֹא הָיָה מַכֶּה בְּאַבּוּב שֶׁל נְחשֶׁת אֶלָּא בְּאַבּוּב שֶׁל קָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹלוֹ עָרֵב. וְלֹא הָיָה מַחֲלִיק אֶלָּא בְּאַבּוּב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲלִיק יָפֶה: **ד** וְעַבְדֵי הַכֹּהֲנִים הָיוּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מִשְׁפְּחוֹת בֵּית הַפְּגָרִים וּבֵית צְפָרְיָא וּמַאֲמָאוֹם הָיוּ מַשִּׂיאִין לַכְּהֻנָּה. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, לְוִיִּם הָיוּ: **ה** אֵין פּוֹחֲתִין מִשִּׁשָּׁה טְלָאִים הַמְבֻקָּרִין בְּלִשְׁכַּת הַטְּלָאִים, כְּדֵי לַשַּׁבָּת וְלִשְׁנֵי

days in the year the *halil* [flute] was tapped [i.e., played] before the altar [on the days the full *Hallel* was sung]: 1) At the slaughtering of the first Pesah sacrifice, 2) at the slaughtering of the second Pesah sacrifice [on 14 Iyar, for those who had been unable to celebrate Pesah at the proper time], 3) on the first full Festival day of Pesah, 4) on the Festival day of Shavuot, and [eight times] on the eight days of the Festival [of Sukkot]. They did not tap [play] on a bronze *avuv* [pipe], but on a reed pipe, because its tune is sweeter. Nor was any but a solo pipe used for closing a tune, because it makes a pleasant finale. **(4)** They [the musicians] were slaves of the priests; the opinion of Rabbi Meir. Rabbi Yose says, They were of the [distinguished] families of Bet Ha-Pegarim, Bet Zifariah, and from Emmaum [near Tiberias], from which [families, the] priests would marry [i.e., they were not slaves, but rather, of distinguished families]. Rabbi Hananiah ben Antignos says, They were Levites. **(5)** There were never less than six inspected lambs [for the *tamid* (continual) daily morning and evening sacrifices, which were inspected for defects four days prior to the slaughtering] in the cell of lambs, sufficient for a Sabbath and the [two] Festival days of Rosh Hashanah [that fell

רבנו עובדיה מברטנורא

הקול: **בשחיטת הפסח.** בארבעה עשר בניסן שהיו קורין ההלל בעזרה בשעת שחיטה, כדאמר בפרק תמיד נשחט (דף סד): **אבוב.** הקנה הדק שבראש החליל. ובגמרא מוכח דחליל גופיה קרוי אבוב **שקולו ערב** כשהוא של קנה יותר משל נחושת. ודוקא חליל שמכה לפני המזבח על הקרבן הוא שדוחה את השבת וכל שכן יום טוב. אבל חליל של בית השואבה לא היה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, כדמוכח בסוכה פרק החליל: **לא היה מחליק אלא באבוב יחידי.** כשהיה מגיע לסיים הנעימה, היה אחד מן החלילים מאריך לאחר שסיימו האחרים, שזהו חילוק יפה יותר משאילו יסיימו שניהם כאחד. וחילוק היינו סיום השמעת קול הנעימה ובשעת הקרבה היה שיר זה, והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן שנים עשר ימים, והחלילים היו מחללים. אבל בשאר ימים היו מהללים בצלצל וכנורות והשיר היה שיר שהיו הלוי אומרים בבית המקדש, בראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכל המזמור, בשני גדול ה' ומהולל מאוד וגו', וכן כולן: **ד ועבדי כהנים היו.** אותן המכים בחליל. דסבירא ליה לר' מאיר, אין מעלים מן הדוכן ליוחסים ולא למעשרות, הלכך לא אכפת לן אם היו עבדים: **בית הפגרים ובית צפריא.** שם משפחות מיוחסות: **ומאמאום.** שם מקום: **משיאין לכהונה.** כהנים היו נושאים את בנותיהן, שמשפחות מיוחסות שבישראל היו. ורבי יוסי סבר, דמעלין מן הדוכן ליוחסים, הלכך אי לאו דמיוחסין היו, לא הניחום לנגן על הדוכן: **ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו.** ר' חנינא בן אנטיגנוס סבר מעלין מן הדוכן למעשרות הלכך לוים היו. ולא פליגי אלא במנגנים בכלי זמר, אבל בשיר שבפה כולי עלמא מודו דאין אומרים שיר בפה על הקרבן אלא לוים, דכתיב גבי לוים (דברים יח) ושרת בשם ה' אלהיו, איזהו שירות שהוא בשם ה', הוי אומר זה השיר והלכה כר' יוסי: **ה אין פוחתין מששה טלאים המבוקרים.** האי תנא סבר דכבשים של תמידין טעונים בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטתן, דומיא דפסח מצרים שהיה מקחו מבעשור ושחיטתו בארבעה עשר, דיליף מועדו האמור בתמידים (במדבר כח) תשמרו להקריב לי במועדו, ממועדו האמור בפסח (שם ט) את הפסח במועדו, הלכך, קודם יום חינוך ארבעה ימים, מבקרין שמונה טלאים ונותנין בלשכת הטלאים, וביום חינוך נוטלים שנים לתמדין ונשארו שם ששה מבוקרים. ולאחר כן קודם הלילה מבקרים שנים ונותנים שם, ומשום דהנך ליתנהו אכתי בשעת נטילת השנים, לא חשיב להו. וכן לעולם נוטלים שנים ונותנים שנים. ואלו השנים שנותנים

יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת, (וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם). (אֵין פּוֹחֲתִין) מִתִּשְׁעָה כְּנוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. וְהַצֶּלְצָל לְבָד: ו אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵים עָשָׂר לְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. אֵין קָטָן נִכְנָס לָעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם עוֹמְדִים בַּשִּׁיר, וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר אֶלָּא בַּפֶּה, כְּדֵי לִתֵּן תִּבַל בַּנְּעִימָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אֵין עוֹלִין לַמִּנְיָן, וְאֵין עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן, אֶלָּא בָּאָרֶץ הָיוּ עוֹמְדִין, וְרָאשֵׁיהֶן מִבֵּין רַגְלֵי הַלְוִיִּם, וְצוֹעֲרֵי הַלְוִיִּם הָיוּ נִקְרָאִין:

on Sunday and Monday], and their number could be increased to infinity. There were never less than two trumpets [blown at one time], and their number could be increased to infinity. There were never less than nine lyres, and their number could be increased to infinity. But there was only one cymbal. (6) There were never less than twelve Levites [to play the twelve instruments] standing on the platform, and their number could be increased to infinity. No minor [i.e., a Levite minor] could enter the Temple courtyard to take part in the service, except [to join in] when the Levites stood up to sing. Nor did they [the minors] join in the singing with harp and lyre, but only with the mouth, to add flavor to the music. Rabbi Eliezer ben Yaakov said, They did not help to make up the minimum required number [of twelve for the platform], nor did they stand on the platform, rather they would stand on the ground, so that their heads were between the feet of the Levites. And they would be called the tormentors of the Levites [for the adult Levites' voices, were not as sweet and pleasant as theirs].

רבנו עובדיה מברטנורא

נוטלים אותם לחמישי של יום נתינתן: **כדי לשבת ולשני ימים טובים של ראש השנה.** סימנא בעלמא נקט, דכי היכי דאי מיקלעי שבת ושני ימים טובים של ראש השנה בהדי הדדי, היה צריך להקדים ולבקר ההוא דשלישי בשבת מערב שבת, דהא לא מצי קודם היום לילך ולבקש טלה ולבקר, והויא לקיחה ארבעה ימים קודם שחיטה, הכי נמי לעולם בעינן ארבעה ימים קודם שחיטה: **ומוסיפין עד לעולם.** אם רצו להוסיף טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים, מוסיפין כמו שירצו: **משתי חצוצרות.** כשתוקעין בחצוצרות אין פוחתין משתים: **ומוסיפין עד לעולם.** בגמרא מפרש עד מאה ועשרים. שנאמר (דברי הימים ב ה) ועמהם הכהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות **והצלצל לבד.** צלצל אחד היה שם ולא יותר. דאמר קרא (דברי הימים א טז) ואסף במצלתים להשמיע. ואע"ג דמצלתים כתיב לשון רבים, מפני שהן שתי חתיכות רחבות של מתכת שמכין זו על זו ומיהו חדא עיבדתא עביד, שאין אחד מהם מועיל בלא חברו, וחד גברא עביד בהו: **ו אין פוחתין משנים עשר לוים.** תשעה לתשעה כנורות, ושנים לשני נבלים, וחד לצלצל **דוכן.** כמין אצטבא שהלוים עומדים עליה: **אין קטן נכנס.** אין לוי קטן נכנס לעזרה לשום עבודה כגון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות. **אלא בשעה שהלוים עומדים** על הדוכן בשיר אז נכנסים לוים קטנים לשורר עמהם: **ולא היו.** אותם קטנים אומרים בנבל וכנור. אלא בפה: **כדי ליתן תבל.** ליתן תבלין בנעימת הלוים. לפי שקול הקטנים דק וצלול ומתבל את קול הגדולים: **לא עולין.** אותן קטנים, **למנין** שנים עשר לוים הצריכין לדוכן **ולא עולין.** על האצטבא המוכנת לדוכן. אלא בארץ היו עומדים: **וצוערי הלוים היו נקראים.** שהיו מצערים את הלוים הגדולים, שאין יכולים לבסס ולהנעים קולם כמותם:

Gemara *Arakhin 10b*

גמרא ערכין דף י:

תָּנוּ רַבָּנָן: אֲבוּב הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ חָלָק הָיָה דַּק הָיָה שֶׁל קָנֶה הָיָה וּמִימוֹת מֹשֶׁה הָיָה צָוֶה הַמֶּלֶךְ וְצִפּוּהוּ זָהָב וְלֹא

Our Rabbis taught: There was a pipe in the Sanctuary which was smooth and thin, made from reed, from the days of Moshe. The king

הָיָה קוֹלוֹ עָרֵב, נָטְלוּ אֶת צִפּוּיוֹ וְהָיָה קוֹלוֹ עָרֵב כְּמוֹ שֶׁהָיָה. צִלְצוּל הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁל נְחשֶׁת הָיָה וְהָיָה קוֹלוֹ עָרֵב וְנִפְגַּם וְשָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אוּמָנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם וְתִקְּנוּהוּ וְלֹא הָיָה קוֹלוֹ עָרֵב. נָטְלוּ אֶת תִּקּוּנוֹ וְהָיָה קוֹלוֹ עָרֵב כְּמוֹת שֶׁהָיָה. מֵכְתֶּשֶׁת הָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁל נְחשֶׁת הָיְתָה וּמִימוֹת מֹשֶׁה הָיְתָה וְהָיְתָה מְפַטֶּמֶת אֶת הַבְּשָׂמִים נִתְפַּגְּמָה וְהֵבִיאוּ אוּמָנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם וְתִיקְּנוּהָ וְלֹא הָיְתָה מְפַטֶּמֶת כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, נָטְלוּ אֶת תִּיקּוּנָהּ וְהָיְתָה מְפַטֶּמֶת כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. אֵלּוּ שְׁנֵי כֵלִים נִשְׁתַּיְּרוּ מִמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְנִתְפַּגְּמוּ וְלֹא הָיָה לָהֶם אֲרוּכָה וַעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד (מ"א ו) נְחוֹשָׁה מְמוֹרָט. (דה"ב ד) נְחשֶׁת מָרוּק. וַעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר (עזרא ח) וּכְלֵי נְחשֶׁת מוּצָהָב שְׁנַיִם חֲמוּדוֹת כַּזָּהָב. רַב וּשְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: כָּל אֶחָד וְאֶחָד שָׁקוּל כְּשְׁנַיִם שֶׁל זָהָב. וְחַד אָמַר שְׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין כְּאֶחָד שֶׁל זָהָב. תְּנִי רַב יוֹסֵף: שְׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין כְּאֶחָד שֶׁל זָהָב. תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שְׁנַיִם הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁנַיִם אַל תִּקְרֵי שְׁנַיִם אֶלָּא שְׁנִיִּים. תְּנֵי רַבָּנָן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שִׁילוֹחַ הָיָה מְקַלֵּחַ מַיִם בִּכְאִיסִיר. צִוָּה הַמֶּלֶךְ וְהֶרְחִיבוּהוּ כְּדֵי שֶׁיִּתְרַבּוּ מֵימָיו וְנִתְמַעֲטוּ וְחָזְרוּ וּמִיעֲטוּהוּ וְהָיָה מְקַלֵּחַ מַיִם לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָרְדוּלִים לֹא הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ. מַאי הָרְדוּלִים. אָמַר אַבַּיֵי: טַבְלָא גּוּדְגַּדְנָא מִפְּנֵי שֶׁקּוֹלוֹ עָרֵב. וּמְעָרְבֵב אֶת הַנְּעִימָה.

commanded to overlay it with gold, whereupon its sound was no longer pleasant. Then its overlay was removed, and its sound was pleasant, once again. There was a cymbal in the Sanctuary from the days of Moshe, made of bronze, and its sound was pleasant; then it became damaged. The Sages sent for craftsmen from Alexandria of Egypt, and they mended it, but its sound was not pleasant any more. Thereupon they removed the improvement, and its sound became as pleasant as it had been previously. A bronze mortar was in the Sanctuary, from the days of Moshe, and it would mix the spices. When it became damaged the Sages sent for craftsmen from Alexandria of Egypt who mended it, but it could no longer mix the spices as well as it used to. Whereupon they removed the improvement, and it would once again mix them well, as before. These two vessels [the cymbal and the mortar] were left over from the first Sanctuary, and after they had been damaged there was no remedy for them. It is about these that David said, "They were of burnished brass" (I Kings 7:45) and "bright brass." (II Chronicles 4:16) In connection with them it is stated also, "And two vessels of fine bright brass, precious as gold." (Ezra 8:27) Rav and Shmuel [disagreed]: one said each of them had the full weight of two that were gold; the other held, both of them had the weight of one of gold. Rav Yosef learned: Both of them had the weight of one of gold. It was taught: Rav Natan said: They were two each [i.e., two cymbals and two mortars], for *shnayim* is the written text, which one should read: not *shnayim* [two], but *shiniyyim* [double ones]. Rabban Shimon ben Gamliel taught: The Shiloah was gushing forth through a mouth the size of an *issar*. The king commanded that it be widened so that its waters be increased, but the waters diminished. Thereupon it was narrowed again, whereupon it returned to its [original] flow, to justify that which was stated: "Let not the wise man glory in his wisdom, neither let the mighty man glory in his might." (Jeremiah 9:22) Thus also would Rabban Shimon ben Gamliel say: There was [according to version of Shita] *hardulim* in the Sanctuary. [What is *hardulim*?] Abbaye said: A musical bell, because its sound was heavy, yet it blended with the music.

זוהר פקודי דף רל"ז ע"ב

תָּא חֲזִי בְּיוֹמָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עָלְמָא אִתְּדָן וּבֵי דִּינָא קַדִּישָׁא (קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא) יָתִיב וְדָן כָּל עָלְמָא וְהַהוּא סִטְרָא אָחֳרָא קָאִים מִסְּטָרָא דָּא וְכָל אִנּוּן דְּאִתְּדָנוּ לְמוֹתָא אַשְׁגַּח עֲלַיְיהוּ וְאִתְרַשִּׁימוּ קַמֵּיהּ. וּבְשַׁעְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל מִתְעָרֵי רַחֲמֵי בְּהַהוּא קוֹל שׁוֹפָר כְּדֵין אִתְעַרְבְּבָא לֵיהּ כֹּלָּא דְּלָא יָדַע וְלָא מַשְׁגַּח בְּאִנּוּן דְּאִתְּדָנוּ עַד דְּלָבָתַר כָּל אִנּוּן דְּלָא מְהַדְּרֵי בְּתִיּוּבְתָּא וְאִגְּזָר עֲלַיְיהוּ מוֹתָא וַדַּאי נָפְקִין פִּתְקִין מִבֵּי מַלְכָּא וְאִתְמַסָּרוּ לֵיהּ כֵּיוָן דְּאִתְמַסְּרוּ לֵיהּ לָא אַהֲדְרוּ פִּתְקִין עַד דְּאִתְעֲבִיד דִּינָא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ בָּעִין לְאִסְטַמָּרָא מִנֵּיהּ כָּל שֶׁכֵּן בַּר נַשׁ בִּלְחוֹדוֹי (וְכָל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן) דְּהָא בְּרָזָא עִלָּאָה דְּלֵיל סִיהֲרָא בְּעִינָן לְאִסְטַמָּרָא וּלְמֵיהַב לֵיהּ בְּכָל יַרְחָא וְיַרְחָא כַּד סִיהֲרָא בָּעֵי לְאִתַּחְדָּתָא חַד שָׁעִיר בִּגִּין דְּלָא יְקַטְרֵג חַדְתּוּתָא (ס"א חֶדְוָתָא) וְיִטּוֹל חוּלָקֵיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ וְסִיהֲרָא קַדִּישָׁא לְנַקָּא בִּקְדֻשָּׁה לְחַדְּתוּתֵי כְּדְקָא יָאוּת וְכַד מִתְחַדְּשָׁא בְּכָל יַרְחָא וְיַרְחָא בְּגִין כָּךְ אִקְּרֵי נַעַר וְהָא אוֹקִימְנָא וְהַאי אָחֳרָא דְּאִיהוּ תָּדִיר בִּמְסָאֲבוּ וְלָא נָפִיק מִנֵּיהּ אִקְּרֵי מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל וּבְגִין כָּךְ יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין דְּאִנּוּן עַמָּא חַד בְּיִחוּדָא קַדִּישָׁא קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב לוֹן עֵיטָא לְאִשְׁתֵּזָבָא מִכֹּלָּא. זַכָּאִין אִנּוּן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָה מ') וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר:

תרגום הזוהר

בֹּא וּרְאֵה בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה נִדּוֹן הָעוֹלָם, וּבֵית הַדִּין הַקָּדוֹשׁ (הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא) יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הָעוֹלָם. וְסִטְרָא אַחֲרָא הַהוּא עוֹמֵד מִצַּד זֶה, וְכָל אֵלּוּ שֶׁנִּדּוֹנוּ לְמִיתָה מַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, וְנִרְשָׁמִים לְפָנָיו. וּבְשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְעוֹרְרִים רַחֲמִים בְּקוֹל שׁוֹפָר הַהוּא, אָז נִתְעָרֵב לוֹ הַכֹּל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בְּאֵלּוּ שֶׁנִּדּוֹנוּ. עַד, שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן כָּל אֵלֶּה שֶׁאֵינָם חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה, וְנִגְזָר עֲלֵיהֶם מִיתָה, יוֹצְאִים פִּתְקָאוֹת מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְנִמְסְרוּ לוֹ, כֵּיוָן שֶׁנִּמְסְרוּ לוֹ אֵינָם חוֹזְרִים הַפִּתְקָאוֹת עַד שֶׁנַּעֲשָׂה הַדִּין. וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּם צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ, כָּל שֶׁכֵּן אָדָם לְבַדּוֹ, כִּי בְּסוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁל מַעְלָה צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר, וְלָתֵת לוֹ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, כְּשֶׁהַלְּבָנָה, צְרִיכָה לְהִתְחַדֵּשׁ, שָׂעִיר אֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַטְרֵג עַל הָהִתְחַדְּשׁוּת (ס"א הַשְׁמָחָה), וְיִקַּח חֶלְקוֹ מִן הַשָּׂעִיר הָרִאשׁוֹן לוֹ, וְהַלְּבָנָה הַקְּדוֹשָׁה תִּינַק בְּקְדֻשָּׁה לְהִתְחַדֵּשׁ כָּרָאוּי. וּכְשֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת בְּכָל חֹדֶשׁ, נִקְרֵאת מֹשׁוּם זֶה, נַעַר, וּכְבָר הֶעֱמַדְנוּ. וְהָאַחֵר הַזֶּה, שֶׁהוּא תָּמִיד בְּטוּמְאָה וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל.

וּמֹשׁוּם זֶה יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהֵם עַם אֶחָד בְּיִחוּד קָדוֹשׁ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לָהֶם עֵצָה לְהִנָּצֵל מִן הַכֹּל. אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שָׁפָתוּב, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר:

יוסף לחוק

Yosef le-Hok

מוסר

Ethical Teaching:

שערי תשובה דף כח עג

Sha'arei Teshuvah, Page 28

מִי שֶׁלּוֹעֵג לִבְנֵי אָדָם כִּי יָבוֹז לָהֶם בְּלִבּוֹ לְקִצֵּר הַשָּׂגָתָם בְּמַעֲלוֹת אוֹ בְּהַצְלָחוֹת הַזְּמַן בְּכָבוֹד וּבְשָׂרָה אוֹ יָבוֹז אוֹתָם לַעֲנִיִּים וְרֵישָׁם וְהַגְּאָוָה הֵבִיאָתְהוּ אֶל הַמִּדָּה הַזֹּאת אוֹ רֹב הַשַּׂלְוָה וְהַתַּעֲנוּג כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קכג) רַבַּת שָׂבְעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ הַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים הַבּוּז לִגְאֵי יוֹנִים. וּפְעָמִים יַלְעִיג הַלֵּץ עַל הַקְּדוֹשִׁים

If someone mocks people, denigrating them in his heart because of their limited accomplishments in prestige or in temporal success, in honor or high office, or if he scorns them because of their poverty — pride, or an excess of complacency, or pleasure has led him to this character trait. As it says, "Our soul has been greatly satiated with the mockery of the complacent, the scorn of the proud oppressors." (Psalms 123:4) Sometimes the scorner mocks holy people and prophets, as

וְהַנְּבִיאִים כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ג) כֻּלּוֹ לוֹעֵג לִי. וְאָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי יד) בָּז לְרֵעֵהוּ חוֹטֵא. וְעוֹד נֶאֱמַר (שם יא) בָּז לְרֵעֵהוּ חֲסַר לֵב וְנֶאֱמַר (שם יז) לוֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עוֹשֵׂהוּ שָׂמֵח לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה. פֵּרוּשׁ לוֹעֵג לָרָשׁ הָרָאָה אֶת נַפְשׁוֹ כִּי תְּדַמֶּה אֲשֶׁר הַהַצְלָחוֹת בְּיַד בְּנֵי אָדָם וְהַשֵּׂג יַשִּׂיגוּן אוֹתָם בְּחָכְמָתָם כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ח) וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבְךָ כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה. וְנֶאֱמַר (ישעיה י) כִּי אָמַר בְּכֹחַ יָדִי עָשִׂיתִי וּבְחָכְמָתִי כִּי נְבוֹנוֹתִי וּבַעֲבוּר זֶה לוֹעֵג לָרָשׁ כִּי יֹאמַר בִּלְבָבוֹ שֶׁלֹּא הִשִּׂיג לְעֹשֶׁר וּמֵחֹסֶר דַּעְתּוֹ וְשִׁפְלוּת יָדָיו. וְהִנֵּה חֵרֵף עוֹשֵׂהוּ הָרָשׁ וְהֶעְשִׁיר כִּי הַכֹּל מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כג) עָשִׁיר וָרָשׁ נִפְגָּשׁוּ עוֹשֵׂה כֻלָּם ה'. וְעַל הַשָּׂמֵחַ לְאֵיד אָמַר לֹא יִנָּקֶה. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזִּיק בְּמַעֲשֶׂה וְלֹא בְּדִבּוּר לֹא יִנָּקֶה, אַךְ אֵין רָעַת הַשָּׂמֵחַ לְאֵיד מַשֶּׂגֶת לְרָעַת הַלּוֹעֵג עַל הָרָשׁ. וּמִפְּנֵי כִּי הַלֵּיצָנוּת בְּסִבַּת הַגַּאֲוָה שֶׁהוּא הֵפֶךְ הָעֲנָוָה אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי ג) אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלָעֲנָוִים יִתֵּן חֵן פֵּרוּשׁ: אִם לַלֵּצִים בֶּאֱמֶת הַלֵּצִים הַלּוֹעֲגִים לִבְנֵי אָדָם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִלְעַג לָהֶם כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ב) יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק ה' יִלְעַג לָמוֹ. וּלְשׁוֹן אִם לְאַמֶּת הַדָּבָר. וְכֵן (במדבר כד) כִּי אִם יִהְיֶה לְבָעֵר קָיִן (משלי כג) כִּי אִם יֵשׁ אַחֲרִית:

it states, “Everyone mocks me.” (Jeremiah 20:7) And Shlomoh, peace be upon him, said, “One who scorns his fellow is a sinner.” (Proverbs 14:21) And it further says, “One who scorns his fellow is lacking in heart [intelligence]” (ibid., 11:12) and “One who mocks the poor has blasphemed his Maker; one who rejoices at [another's] misfortune will not be exonerated.” (ibid., 17:5) This can be explained as follows. One who mocks the poor shows his innermost thoughts: he imagines that success is in the hands of human beings, and that they can achieve it by their own wisdom, as is expressed by the verse, “and you will say in your heart, my strength and the power of my hand have made this wealth for me.” (Deuteronomy 8:17) And it says, “For he said, ‘I did this by the strength of my hand, and by my wisdom, for I have acquired understanding’.” (Isaiah 10:13) This is why he mocks the poor; he says in his heart that the poor man has not attained wealth because of his lack of intelligence and because of the lowliness of his hands. By doing this, he blasphemes his Creator — the Creator of both the poor and the wealthy. For everything emanates from God, blessed is He. As it says, “The wealthy and the poor meet; it is the Lord who makes all of them.” (Proverbs 22:2) And concerning one who rejoices over another person's misfortune, it says, “he will not be exonerated.” Even though he has not done any harm by deed or by word, he will not be cleared. However, the evil of one who rejoices over another person's sorrow is not as great as that of one who mocks the poor. And because mockery is caused by arrogance, which is the opposite of humility, Shlomoh, peace be upon him, said, “If it is for the mockers, He will mock, but to the humble, He will give grace.” (Proverbs 3:34) The meaning of “If it is for the mockers” is: surely God, may He be blessed, will mock scorners who mock other people. Similarly, it states, “He Who sits in heaven will laugh; the Lord will mock him.” (Psalms 2:4) The word *im* [which usually means “if”] is used here to emphasize the truth of the idea [thus meaning here “surely, indeed”]. Similarly, “For if the Kenite is laid waste;” (Numbers 24:22) “For surely there is a future.” (Proverbs 23:18)

Practical Law: הלכה

Rambam, Laws of Blessings, Chapter 5 הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

א הַכֹּל חַיָּבִין בִּבְרַכַת הַזִּמּוּן כְּדֶרֶךְ שֶׁחַיָּבִין בִּבְרַכַת הַמָּזוֹן אֲפִלּוּ כֹּהֲנִים שֶׁאָכְלוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים בָּעֲזָרָה וְכֵן כֹּהֲנִים וְיִשְׂרְאֵלִים שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד וְאָכְלוּ הַכֹּהֲנִים תְּרוּמָה וְיִשְׂרְאֵל חֻלִּין חַיָּבִין בִּזִּמּוּן כְּחִיּוּבָן בִּבְרַכַת הַמָּזוֹן: ב נָשִׁים וַעֲבָדִים קְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם אֲבָל מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְלֹא תְּהֵא חֲבוּרָה שֶׁל נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים מִפְּנֵי הַפְּרִיצוּת. אֲבָל נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן אוֹ עֲבָדִים לְעַצְמָן. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזַמְּנוּ בְּשֵׁם. אַנְדְּרוּגִינוֹס מְזַמֵּן לְמִינוֹ וְאֵינוֹ מְזַמֵּן לֹא לְנָשִׁים וְלֹא לַאֲנָשִׁים מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. וְהַטֻּמְטוּם אֵינוֹ מְזַמֵּן כְּלָל. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּבֶן שִׁבְעָה אוֹ שְׁמוֹנָה. וּמִצְטָרֵף בֵּין לְמִנְיַן שָׁלֹשׁ בֵּין לְמִנְיַן עֲשָׂרָה לְזַמֵּן עָלָיו. וְהַנָּכְרִי אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו:

(1) Everyone is obligated to say the blessing of *zimmun* [— invitation] the same way that they are obligated to say the blessing after meals, including priests [*kohanim*] who eat [sacrifices, which are for atonement purposes,] of the highest sanctity in the Temple courtyard. Similarly, if *kohanim* and Israelites eat together, the *kohanim* eating priestly offerings and the Israelites eating non-sanctified food [even though the Israelite may not partake of the meal of the priests], they are obligated to say the blessing of invitation just as it is their obligation to recite the blessing [grace] after a meal. (2) Women, slaves, and minors are not included in the [quorum for the] blessing of invitation, but they make the invitation by themselves. But there should not be a group of women, slaves, and minors [together] due to immodesty. Rather, women say the invitation by themselves or slaves by themselves, provided that they do not say [the form of] the invitation [using] God's name. A hermaphrodite may say the invitation for others of his kind, but he may not say it for either women or men, since he is [of] doubtful [classification]. But a *tumtum* [one who does not have the characteristics of either gender] may not say the invitation at all. A minor who knows to Whom the blessings are addressed, may be included [in the quorum] for the invitation, even if he is [only] about seven or eight years old. He is counted both in the quorum of three and in the quorum of ten for saying the invitation. A non-Jew may not be included in the [quorum for the] invitation.

KI TAVO FOR THURSDAY NIGHT כי תבא ליל ששי

צירוף יהוה

ח וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר הֵיטֵב:
ס וְתִכְתֹּוב עַל אַבְנַיָּא יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא פָּרֵשׁ יָאוּת: ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים

(8) You must write upon the stones all the words of this Torah, very clearly. (9) Moshe and the Levite priests spoke to all Israel, saying, Pay attention and

RASHI רש"י

(8) **Very clearly —** *In seventy languages (Sotah 32a).* (9) **הסכת** *— This word is to be*

(ח) **בַּאֵר הֵיטֵב.** בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן: (ט) **הַסְכֵּת.**